

Розділ 4. Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

УДК: 796.011.1:373.51-057.874

Олена Андрєєва, Інна Головач

Обґрунтування та розробка програми з використанням засобів екологічного туризму для дітей молодшого шкільного віку

Національний університет фізичного виховання і спорту України (м. Київ)

Постановка наукової проблеми та її значення. Важлива умова розвитку сучасного суспільства – необхідність формування екологічної свідомості, екологічної культури школярів, що дасть змогу виконувати практичну діяльність учнів, співвідносячи її із законами природи, змінити утилітарно-споживацький підхід до природи на визнання її самоцінності й стати на позицію науково збалансованої взаємодії з нею [5; 8]. Ця позиція, на думку науковців [5], сприятиме уникненню проблем глобальної кризи екології, кліматичних катаклізмів і світових проблем екології.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Екологічній освіті приділяють усе більше уваги на всіх рівнях освіти [8]. Людину, наділену екологічною культурою, відрізняє вміння досягти гармонії як зі своїм внутрішнім, так і із зовнішнім світом. У дитячі роки воно формується за рахунок спеціальних знань, розвитку емоційної сфери та практичних навичок екологічної діяльності, моральних цінностей. До них входять почуття відповідальності за природу й життя у всіх її проявах, внутрішня переконаність у необхідності захисту природи. У таких умовах зростає роль школи в становленні екологічної культури серед населення, яку можна розглядати як необхідний елемент у житті суспільства. Стан екологічної грамотності школярів характеризується значними прогалинами в навчанні, недооцінкою багатьох її граней. Аналіз наукової вітчизняної й зарубіжної літератури свідчить про те, що вчені інтенсивно займаються багатофакторними дослідженнями екологічної освіти та рухової активності школярів [4; 5; 6; 8]. Питаннями впровадження інноваційних засобів рухової активності в процес фізичного виховання молодших учнів займалися багато науковців [1; 2; 4; 6; 7; 10]. Позитивний досвід організації занять із використанням популярних видів рухової активності мають зарубіжні системи фізичного виховання. Водночас діяльність учнів і способи набуття ними екологічних знань часто залишаються поза увагою вчителів. Навчальні завдання екологічної спрямованості носять репродуктивний, а не пошуковий характер, зводяться до виконання дій за зразком, що нерідко призводить до перевантаження пам'яті й недовантаження мислення школярів. Недостатньо активізуються потреби молодших школярів в умінні оцінювати діяльність людей і свою власну стосовно навколишнього світу, діяти з урахуванням екологічних вимог та норм поведінки.

Розв'язання цих проблем вимагає якісної зміни системи освіти, що пов'язано з упровадженням нових програм, що сприяють розвитку екологічної культури молодших школярів; застосуванням альтернативних методик її розвитку відповідно до сучасної парадигми екологічної освіти.

Ураховуючи актуальність досліджуваної проблеми, недостатність її теоретичної й практичної розробленості, а також наукові передумови, що сприяють її подальшому вивченню, визначено напрям наукового дослідження, пов'язаний із необхідністю обґрунтування та розробки програми із застосуванням засобів екологічного туризму у фізичному вихованні учнів молодшого шкільного віку.

Роботу виконано відповідно до теми Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр. «Удосконалення наукових засад спорту для всіх, фітнесу і рекреації» (номер держреєстрації – 0111U001735) та держбюджетної теми Міністерства освіти і науки України на 2012–2015 рр. «Історичні, теоретико-методологічні засади формування рекреаційної діяльності різних груп населення» (номер держреєстрації – 0112U007808).

Формулювання мети й завдання статті. Мета цієї наукової розвідки – теоретично обґрунтувати та розробити програму занять із використанням засобів екологічного туризму для дітей молодшого шкільного віку, спрямовану на підвищення рівня їхньої екологічної культури, рухової активності, показників фізичного стану.

Методи та організація дослідження. У статті застосовано аналіз спеціальної науково-методичної літератури з проблеми дослідження; вивчення та узагальнення педагогічного досвіду, антропометричні методи дослідження, методи педагогічної та психологічної діагностики (спостереження, бесіда, педагогічний експеримент) [3], якісний аналіз результатів експерименту, методи математичної обробки одержаних результатів дослідження. Серед учасників дослідження – 191 школяр 2–4 класів загальноосвітніх шкіл № 62, 85, 241 міста Києва.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Питання фізичного виховання школярів розглядали численні науковці. Вони відзначали, що методи традиційного виховання недостатньо впливають на розвиток особистості молодших школярів. Основними формами екологічного туризму з учнями є прогулянки, екологічні стежки, екскурсії, подорожі та походи, естафети, зльоти, експедиції. Для досягнення мети початкової освіти розроблено навчальну програму з фізичної культури для 1–4 класів загальноосвітніх шкіл [9]. У програмний матеріал входить школа культури рухів з елементами гімнастики, школи пересувань, м'яча, стрибків, рекреації, постави та сприяння розвитку фізичних якостей. Однак у програмі для молодших класів відсутні засоби екологічного туризму. Використовуючи засоби екологічного туризму в процесі фізичного виховання школярів, ми сприяємо досягненню учнями загального рівня фізкультурної освіти та створенню фундаменту базового рівня фізичної підготовленості й екологічної культури.

Аналіз результатів дослідження даних констатувального експерименту дав підставу встановити, що домінуючий тип установки щодо природи в молодших школярів – естетичний, коли природа сприймається як об'єкт краси, тобто екологічні установки формуються через перцептивно-емоційні канали. Достовірні зміни у виборі домінуючої установки спостерігаємо також між дівчатками 3 і 4-х класів у виборі естетичної, когнітивної й прагматичної установки ($p < 0,05$). Серед дівчат 3-х класів ($n=58$) простежено прихильників естетичної установки (40,5 %), серед дівчат 4-х класів – 47,1 % ($n=43$). Показники естетичної установки хлопців 3-х ($n=53$) та 4-х класів ($n=37$) трохи нижчі – 30,0 і 30,7 %, відповідно. Наступна за популярністю когнітивна установка – коли природа сприймається як об'єкт вивчення й об'єкт охорони. У ній домінують хлопці, як 3-х, так і 4-х класів – 23,8 та 30,7 %, відповідно. У показниках етичної установки також домінують хлопці 3-х – 23 % і 4-х класів (28,6 %). Лише п'ята частина школярів молодших класів має прагматичну установку, тобто вони ставляться до природи, як до об'єкта користі: дівчата 3-х класів – 16 %, хлопці – 21,6 %; дівчата 4-х класів – 29,1 %, хлопці – 28,1 %.

Отримані дані є підставою для висновку про необхідність уключення в процес екологічної освіти молодших школярів еколого-розвивальних ситуацій, різноманітних прийомів і форм роботи з дітьми з організації живого спілкування з природою, розвитку сприйняття природних істот, розкриття цінностей природи за допомогою організації систематичних спостережень, що дає змогу усвідомити унікальність природного світу, виховання ставлення до світу природи з урахуванням структури й механізмів розвитку екологічної свідомості. Зразок такого виховання – участь дітей молодшого шкільного віку в програмах екологічного туризму й інших рекреаційно-оздоровчих заняттях, які проводяться на свіжому повітрі.

Дослідження стану проблеми вмотивованості в шкільній практиці свідчить, що в школярів наявні необхідні передумови формування позитивної шкільної мотивації. Однак з'ясовано, що чимало школярів у виборі дій і вчинків керуються переважно емоційними імпульсами, а не раціональними цілями, пізнавальними потребами чи гуманістичними мотивами. Для діагностики шкільної мотивації особистості проведено опитування школярів молодших класів за методикою Н. Лусканової, яка спрямована на дослідження типу домінуючої шкільної установки дітей. За методикою виділяють п'ять рівнів шкільної мотивації. Аналізуючи дані опитування, слід відзначити що відмінний (перший) рівень шкільної мотивації мають тільки 12 % респондентів, добрий (другий) рівень – 14 % досліджуваних учнів, 36 % школярів сприймають школу позитивно (третій рівень), але школа таких дітей приваблює як об'єкт позанавчальної діяльності. У третини дітей (28 %) – низький (четвертий) рівень шкільної мотивації, а в 10 % учнів (п'ятий рівень) узагалі простежується дезадаптація до школи.

Важливо звернути увагу на діагностику гармонійності фізичного розвитку школярів. Фізичний розвиток відображає формування структурних і функціональних особливостей організму. Індивідуальні ознаки організму формуються під впливом спадкової природи дитини та навколишнього середовища. Для визначення гармонійності фізичного розвитку школярів молодших класів виконано дослідження, за результатами якого 60,3 % дітей 2-х класів мають гармонійний розвиток, причому для хлопців – більше на 14 %, ніж для дівчат. Серед дітей 4-х класів 61,2 % респондентів мають дисгармонічний розвиток: дівчаток більше на 10 %, порівняно з хлопцями. Аналізуючи показники дітей

із дисгармонійним розвитком, серед другокласників відставання прогресує за показниками маси тіла (третина дітей). Щодо школярів 4-х класів, то відставання показників довжини тіла спостерігаємо в шостій частині дітей, у третини їх – дефіцит маси тіла та в п'ятій частині – відставання показників обхвату грудної клітини. Серед учнів 3-х класів спостерігаємо таке. Лише 13,1 % дівчаток відзначаються гармонічним рівнем розвитку. А показники гармонічності в хлопців 3-х класів склали 37,7 %. Дисгармонічний розвиток простежено в 49,9 % дітей. Показники і в дівчат, і в хлопців склали по 24,5 %, тобто в 3-х класах спостерігаємо 49,1 % школярів із дисгармонічним розвитком. Третина цих дітей має низькі показники обхвату грудної клітини, шоста частина – низькі показники росту.

Для визначення фізичного розвитку школярів молодших класів проведено дослідження, за результатами якого діти поділяються п'ять рівнів: перший – низький рівень фізичного розвитку; другий рівень – нижчий за середній, третій – середній; четвертий – вищий за середній; п'ятий рівень – високий.

У результаті дослідження виявлено низький рівень фізичного розвитку в частині обстежених дітей: школярі 2-х класів – 7 %, 3-х – 4 %, 4-х – 2,7 %. Аналіз показників фізичного стану учнів молодшого шкільного віку свідчить про переважно низький і нижчий за середній (школярі 3-х класів – 61,9 %, 4-х – 58,5 %) його рівні та недостатній рівень рухової активності більшості школярів. Високого рівня фізичного розвитку дитини взагалі виявлено.

За результатами захворюваності й пропусків занять серед учнів 2-х класів, маємо 855 днів пропусків, із них через хворобу – 758 (3790 уроків). Для учнів 3-х класів 6482 дні пропусків, із них через хворобу – 303 (1515 уроків). Тобто діти (n=148) за навчальний рік пропускають від двох до шести місяців занять узагалі та через хворобу.

Результати анкетування й дані констатувального експерименту свідчать про потенційні можливості молодших школярів щодо формування екологічно доцільної поведінки. Учні певною мірою володіють знаннями про норми та правила поведінки в природі, залежно від стану здоров'я й від довкілля, проте не всі вважають за необхідне дотримуватись екологічних вимог у повсякденному житті. У шкільній практиці формування зазначеної характеристики відбувається епізодично, без належного методичного забезпечення. Ці й інші суперечності разом із результатами дослідження засвідчили необхідність розробки науково обґрунтованої програми рекреаційно-оздоровчих занять, спрямованої на підвищення рівня екологічної культури та здоров'я молодших школярів.

Системний аналіз наукової психолого-педагогічної літератури встановлює, що молодший шкільний вік є сенситивним для спрямованого формування психологічних новоутворень. Це слід урахувати в освіті дитини. Зміни, що відбуваються в цьому віці, є справді вирішальними в процесі становлення всіх сфер особистості. Цей період тоді найбільш сприятливий для формування основ екологічної культури, оскільки саме на основі емоційно-чуттєвого способу освоєння навколишнього світу інтенсивно формуються властивості та якості особистості, які визначають її сутність у майбутньому. Молодший шкільний вік дослідники розглядають як самоцінний етап у розвитку екологічної культури. Цей етап характеризується особливою інтенсивністю розвитку емоційно-ціннісного ставлення до довкілля, інтенсивністю накопичення особистого досвіду взаємодії з навколишнім світом. Формування у свідомості дитини наочно-образної картини світу багато в чому визначає процес розвитку його екологічної культури. У цьому віці, на думку дослідників, завершується процес формування основ морально-екологічної позиції особистості, яка простежується у взаєминах дитини з довкіллям (природним і соціальним середовищем) та із собою.

Мета екологічного виховання дітей молодшого шкільного віку – формування засад екологічної культури – базисних компонентів особистості, що дають змогу надалі успішно засвоювати в сукупності практичний і духовний досвід взаємодії людини з природою, який забезпечить її виживання й розвиток. Розвиток дбайливого ставлення до природи передбачає всебічний розвиток у дітей здатності співпереживати; сприяння емоційному сприйняттю рідної природи; формування деяких простих навичок із догляду за рослинами та тваринами; накопичення соціального досвіду, прояв любові й турботи про живу природу; розвиток умінь спостерігати за діями окремих людей у природі та оцінювати їх із моральної й гуманістичної позицій. Важливим аспектом становлення засад екологічної культури є включення школярів у різні види екологічної діяльності.

Відповідно до вимог Державного стандарту початкової загальної освіти, фізична культура є невід'ємною частиною освіти та виховання учнів початкових класів. Запропонована Програма занять з екологічного туризму для учнів молодших класів загальноосвітніх шкіл розрахована на 106 годин. Заняття проводяться в позаурочний час двічі на тиждень. Заняття з екологічного туризму мають задовольнити фізкультурно-оздоровчі й рекреаційні потреби дітей молодшого шкільного віку з

різним рівнем фізичного стану та фізичної підготовленості. Програма складається з теоретичного й практичного матеріалу.

Основна мета пропонованої програми – сприяння розвитку гармонійної особистості, адаптації школярів до інтенсифікації навчально-виховного процесу, організація дозвілля й активного відпочинку, виховання екологічної культури школярів.

Крім вивчення теоретичних та набуття практичних навичок, учні мають змогу взяти участь у спортивних змаганнях, святах, походах та екскурсіях тощо.

Програма «Екологічний туризм» складається з трьох напрямів діяльності: краєзнавства, туризму, спортивного орієнтування. Це поєднання закономірне, оскільки такі види діяльності доповнюють і збагачують один одного. Головний принцип побудови цієї програми – від простого до складного.

Програма «Екологічний туризм» спрямована на набуття первинних знань і вмінь пішогохідного туризму, краєзнавства, спортивного орієнтування, зорієнтована на дитину, ураховує її інтереси, спрямовується на гармонійне всебічне виховання творчої особистості.

Фундамент фізичного вдосконалення закладається в початкових класах. Прийшовши до школи, діти потрапляють у нові умови. Для них із початком навчання значно зростає обсяг розумової праці, а рухова активність скорочується. Організуючи процес фізичного виховання в молодших класах, не можна нехтувати цими факторами, оскільки вони можуть негативно вплинути на загальний розвиток дітей, призвести до послаблення організму, зниження фізичної та розумової працездатності. У зв'язку з цим заняття проводяться на свіжому повітрі, й сприяють фізичному розвитку учнів, загартовують організм, навчають орієнтуватися, розвивати спостережливість.

Особливістю занять із дітьми цього віку є комплексне застосування різноманітних видів фізичних вправ, їх варіативність, широке використання різних методів та прийомів. Ця програма передбачає міжпредметні зв'язки.

Завдання програми – навчити базових екологічних знань про навколишнє середовище; прищепити правила екологічної культури; навчити дітей робити свідомий вибір та оцінку своєї поведінки й оточення; ознайомити із впливом негативних і позитивних емоцій, навчити прийомів психорегуляції та самоконтролю; прищепити нагальну потребу виконувати правила особистої гігієни; сформувати навички позитивного спілкування з однолітками й дорослими; сформувати уяву про організацію режиму дня; сприяти зміцненню здоров'я та підвищенню фізичної підготовленості учнів.

Таблиця 1

Розподіл годин програмного матеріалу для 3-х класів

№ з/п	Зміст	Кількість год	Місяць								
			9	10	11	12	1	2	3	4	5
	теорія										
1	Основи екологічного туризму.		2	2	2	2	2	2	2	2	
2	Основи валеології (здоров'я)		2	2	2	2	2	2	2	2	
	Усього годин у розділі	32	4	4	4	4	4	4	4	4	0
	практика										
1	Основи фізичної та технічної підготовки еко туриста (орієнтування на місцевості, облаштування стоянки, еко стежки)	22	3	2	3	2	2	2	2	2	4
2	Основи психологічної підготовки еко туриста (школа самопорятунку).	15	1	1	1	2	1	2	2	1	4
3	Змагання, вікторини та конкурси з еко туризму	3		1			1			1	
	Усього годин у розділі	72	8	8	8	8	8	8	8	8	8
	Екологічна стежка, екопохід	28									
	Тестування										
1	Тести для визначення наявного рівня фізичної підготовленості	6	2				2				2
	Разом годин у розділі	6	2				2				2
	Усього годин за рік	106									

Пропонуємо комбінувати теоретичні заняття з практичними впродовж навчального року до травня місяця. Саме на травень плануємо активні заняття на природі, наприклад екологічний похід та екскурсії.

Структуру й зміст програми з використанням засобів екологічного туризму для дітей молодшого шкільного віку, її основних напрямів роботи відображено в табл 2.

Таблиця 2

Структура та зміст програми занять

№ з/п	Напрямок роботи	Зміст
1	2	3
1	Освітня діяльність	<ol style="list-style-type: none"> 1. Екскурсія за екологічним маршрутом «Стежка для справжньої людини». 2. Заняття «Знайомство з основними засобами екотуризму». 3. Заняття з вивченням базового туристичного спорядження «Рюкзак». 4. Заняття з вивченням базового обладнання «Північ-південь» 5. Заняття «Я – не робот, я – Людина!» 6. Заняття з надання першої долікарської допомоги. 7. Екологічна школа безпеки. 8. Заняття «Будинок із нічого» 9. Заняття «Незвичайне використання звичайних речей». 10. Заняття «Що їсти, коли їсти нічого немає». 11. Змагання «Робінзонів та Айболитів». 12. Письмова робота-твір «Я на безлюдному острову».
2	Екологічна робота	<ol style="list-style-type: none"> 1. Комплексне обстеження екосистем (школа, парк, заказник). 2. Оцінка екологічного стану наземних систем. 3. Вікторини на екологічну тему. 4. Сторінками Червоної книги (вивчення рідкісних рослин і тварин). 5. Конкурс малюнків і фотографій на екологічну тему. 6. Створення та обладнання екостанцій відпочинку (дитячий садок, школа). 7. Розробка схем екологічних стежок для дошкільнят. 8. Розробка красназавчих тематичних маршрутів і схем екологічних стежок для школярів.
3	Дослідницька діяльність	<ol style="list-style-type: none"> 1. Обстеження водоймищ (р. Десна, Дніпро та ін). 2. Експрес-аналіз природних об'єктів «Схили Дніпра». 3. Оцінка стану екосистем, стан ґрунтів. 4. Розробка екологічної стежки. 5. Розробка репортажів «Мій світ». 6. Заняття «Лікарські рослини». 7. Заняття «Як уникнути зростання звалищ сміття?»
4	Практична діяльність	<ol style="list-style-type: none"> 1. Екологічна акція «Мій до дір», прибирання територій. 2. Виконання практичних завдань Биківнянського заказника – діагностика рекреаційної дигресії, моделювання стану екосистем. 3. Орнітологічна екскурсія. Виготовлення годівниць для птахів 4. Обладнання екостежки біля своєї школи (з батьками). 5. Обладнання мотузкового табору 6. Маркування екологічної стежки
5	Культурно-розважальна діяльність	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ігровий практикум «Хоч трава росте». 2. Заняття «Зелений майстер» – висаджування дерев. 3. Тренінг «Ораторська майстерність». 4. Конкурс екологічної казки. 5. Красназавчий конкурс «Моя Батьківщина». 6. Конкурс екологічного малюнка. 7. Приготування їжі в похідних умовах. 8. Конкурс «Екокостюм».

1	2	3
6	Фізкультурно-оздоровча діяльність	1. Веселі старты з екологічними «перешкодами». 2. Велосипедний турнір. 3. Практичні заняття екологічної школи безпеки: подолання смуги перешкод по різних типах місцевості, навчання прийомів орієнтування. 4. Щоденні рухливі ігри на свіжому повітрі, розучування комплексів лікувальної оздоровчої гімнастики, елементи самостраховки. 5. Загартовування. 6. Установлення та обладнання наметів, біваку.
7	Інформаційна діяльність	1. Регулярне оновлення стендової інформації «Новини в нашому житті». 2. Розробка буклетів, плакатів, грамот для нагородження, вітальних листівок, медалей. 3. Конкурси мультимедійних презентацій та репортажів на теми: «Навколишній світ моїми очима»; «Краса рідної природи»; «Мої найкращі друзі» (попередній звіт про дослідження). 4. Фоторепортажі добрих справ «Ми – помічники природи». 5. Створення екологічного розділу на сайті школи.

Висновки. У процесі дослідження здійснено науково-теоретичний аналіз філософської, психолого-педагогічної та соціологічної літератури з проблеми розвитку екологічної культури молодших школярів в умовах загальноосвітніх навчальних закладів. Установлено, що ця проблема є актуальною в педагогічній теорії й практиці та вимагає подальшого теоретичного осмислення. На основі даних констатувального експерименту розроблено експериментальну програму рекреаційно-оздоровчих занять із використанням засобів екологічного туризму для учнів других-четвертих класів. Програма розрахована на 106 годин і складалася з теоретичного та практичного матеріалу. Подано структуру та зміст програми.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягатимуть в оцінці ефективності запропонованої програми із використанням засобів екологічного туризму для учнів молодшого шкільного віку.

Джерела та література

1. Баландин В. А. Возрастные особенности динамики показателей физического развития, физической подготовленности и психических процессов детей 6–10 лет в период подготовки и период адаптации к обучению в школе / В. А. Баландин, Ю. К. Чернышенко // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2001. – № 3. – С. 39–42.
2. Жук А. О. Програмування фізкультурно-оздоровчих занять аквафітнесом з дітьми молодшого шкільного віку : автореф. дис. на здобуття вченого ступеня канд. наук із фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / А. О. Жук. – К. : НУФВСУ, 2011. – 20 с.
3. Круцевич Т. Ю. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді : навч. посіб. / Т. Ю. Круцевич, М. І. Воробьев, Г. В. Безверхня. – К. : Олімп. л-ра, 2011. – 224 с.
4. Москаленко Н. В. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів : дис. д-ра наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / Н. В. Москаленко. – Дніпропетровськ, 2009. – 461 с.
5. Норбоев А. Г. Формирование устойчивой экологической культуры у школьников / А. Г. Норбоев // Молодой ученый. – 2011. – Т. 2, № 12. – С. 117–120.
6. Саїнчук О. М. Переваги застосування скандинавської ходьби у підвищенні рухової активності та профілактиці захворюваності молодших школярів / О. М. Саїнчук // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2013. – № 1. – С. 85–90.
7. Семененко В. П. Закаливание в физкультурно-оздоровительной работе с младшими школьниками : дис. ... канд. наук по физ. воспитанию и спорту : спец. 24.00.02 «физическая культура, физическое воспитание ранних групп населения» / В. П. Семененко. – Киев, 2005. – 197 с.
8. Система психолого-педагогической диагностики и оценки для экологического образования в интересах устойчивого развития / под ред. Г. А. Ягодина. – М. : МИОО, 2010. – С. 127–189.
9. Фізична культура в школі : навч. прогн. для 1–4, 5–9 класів загальноосвітніх навч. закл. – К. : Літера ЛТД, 2011. – 352 с.
10. Чернявський М. Рекреаційно-оздоровчі технології в процесі фізичного виховання молодших школярів / М. Чернявський, О. Андреева // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – К., 2007. – № 3. – С. 30–33

Анотації

У статті теоретично обґрунтовано та розроблено програму занять із використанням засобів екологічного туризму для дітей молодшого шкільного віку, спрямовану на підвищення рівня їхньої екологічної культури, рухової активності, показників фізичного стану. Методи дослідження – аналіз спеціальної науково-методичної літератури; вивчення та узагальнення педагогічного досвіду, антропометричні методи дослідження, методи педагогічної й психологічної діагностики (спостереження, бесіда, педагогічний експеримент), якісний аналіз результатів експерименту, методи математичної обробки одержаних результатів дослідження. У дослідженні брали участь 191 школяр 2–4-х класів загальноосвітніх шкіл № 62, № 85, № 241 міста Києва. На основі даних констатувального експерименту подано розподіл годин програмного матеріалу для учнів молодших класів. Програма розрахована на 106 годин і складалася з теоретичного та практичного матеріалу. Подано структуру й зміст програми, яка містить освітньо-екологічну, дослідницьку, культурно-розважальну, інформаційну та фізкультурно-оздоровчу діяльність і практичні заняття.

Ключові слова: учні молодших класів, екологічний туризм, рекреаційно-оздоровча програма.

Елена Андреева, Инна Головач. Обоснование и разработка программы с использованием средств экологического туризма для детей младшего школьного возраста. Теоретически обоснована и разработана программа занятий с использованием средств экологического туризма для детей младшего школьного возраста, направленная на повышение уровня ихней экологической культуры, двигательной активности, показателей физического состояния. Методы исследования – анализ специальной научно-методической литературы; изучение и обобщение педагогического опыта, антропометрические методы исследования, методы педагогической и психологической диагностики (наблюдение, беседа, педагогический эксперимент), качественный анализ результатов эксперимента, методы математической обработки полученных результатов. Среди участников исследования – 191 школьник 2–4-х классов общеобразовательных школ №№ 62, 85, 241 г. Киева. На основе данных констатирующего эксперимента представлено распределение часов программного материала для учеников младших классов. Программа рассчитана на 106 часов и состоит из теоретического и практического материала. В статье изложены структура и содержание программы, которая включает образовательно-экологическую, исследовательскую, культурно-развлекательную, информационную и физкультурно-оздоровительную деятельность, а также практические занятия.

Ключевые слова: ученики младших классов, экологический туризм, рекреационно-оздоровительная программа.

Helen Andreeva, Inna Golovach. Grounding and Development of the Program with the Use of Facilities of Ecological Tourism for the Children of Midehildhood. The program of activity for primary school children is theoretically substantiated and developed that involves the use of the means of ecotourism and focused on the increase of the level of ecological culture, physical activity, and indices of physical state. Methods of research include analysis of special scientific and methodological literature; study and generalization of pedagogical experience; anthropometric research methods, methods of pedagogical and psychological diagnosis (observation, conversation, pedagogical experiment), a qualitative analysis of the results of the experiment, methods of mathematical analysis of the results of the study. The study involved 191 of 2–4 grade students of secondary schools N 62, 85, 241 in Kiev. Based on the data of ascertaining experiment the schedule of the program for primary school students is presented. The program lasts for 106 hours and consisted of theoretical and practical material. The paper presents the structure and content of the program, which includes educational and environmental, research, cultural and entertaining, informational and health improving activities, and practical lessons as well.

Key words: students of primary school, ecotourism, recreational and health improving program.

УДК 373. 5.016:613.8

Руслана Валецька

Навчання учнів методів самооцінки й контролю стану та рівня здоров'я протягом усіх років навчання

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Стандарт освіти з основ здоров'я ґрунтується на сучасних і прогнозованих вимогах до загальної неперервної освіти учнів, а також на найважливіших новітніх досягненнях науково-методичної думки розвинутих країн світу [10].

Основними завданнями шкільного предмета «Основи здоров'я» є такі:

– формування в учнів мотивації дбайливого ставлення до життя й здоров'я;